

จดหมายข่าว

โดนม

ปีที่ 27 ฉบับที่ 9 ประจำเดือน มิถุนายน 2568

ฝ่ายวิจัยและพัฒนาการเลี้ยงโคนม

E-mail : farmproduction@dpo.go.th

“การเลี้ยงโคนมก็เป็นอาชีพที่ดี
สำหรับคนไทยเหมาะกับประเทศ
และถ้าใช้หลักวิชาที่เหมาะสม
จะทำให้มีความเจริญและมีรายได้ดี”

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพล
อดุลยเดชพระราชนิพนธ์ให้ผู้นำสหกรณ์การเกษตร
สหกรณ์นิคม สหกรณ์ประมง ยุวเกษตรกร
และสมาชิกผู้รับนมสด
ณ โครงการส่วนพระองค์สวนจิตรลดา
เมื่อวันพุธที่ 11 พฤษภาคม พุทธศักราช 2531

สาระ

หน้า

บทความวิจัยภายในประเทศ	2
จำนวนโคนม อ.ส.ค.	2
การจัดการฟาร์ม	3
การจัดการด้านสุขภาพ	3
Dairy Activities News	4

โครงการ: การใช้ประโยชน์นวัตกรรมความต้องการโภชนาการโคนมเพื่อเพิ่มผลผลิตน้ำนม

Utilization of Nutrient Requirements of Dairy Cattle Innovation to Improve Milk Productivity

(โดย รศ.ดร.กฤตพล สมมาตรย์ และคณะ, มหาวิทยาลัยขอนแก่น โทร: 089711789 อีเมล: kritapon@kku.ac.th)

ชื่อทุนวิจัย (RU) : การส่งเสริมและจัดการองค์ความรู้จากผลงานวิจัย เพื่อยกระดับ การเกษตรแบบ Smart farming ที่ครบห่วงโซ่มูลค่าในชุมชนโดยใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม

เป้าหมาย(Input)

องค์ความรู้เทคโนโลยีจากงานวิจัย
“ความต้องการโภชนาการของโคนมไทย
Nutrient requirements of Dairy
cattle in Thailand” ปี 2563 หรือ
Thai NRC (2563)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยีการแก้ไขปัญหาปริมาณและคุณภาพน้ำนมตกต่ำในฟาร์มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนม โดยประยุกต์ใช้ประโยชน์องค์ความรู้และเทคโนโลยีความต้องการโภชนาการโคนมไทย เพื่อเพิ่มรายได้และลดต้นทุนการผลิต
2. เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย และมาตรการ ประเมินผลกระทบความต้องการโภชนาการโคนมไทยต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผลผลิต(Output)

1. เครือข่ายความร่วมมือหน่วยงานเพื่อการพัฒนามาตรฐานการให้อาหารโคนมของเกษตรกรสหกรณ์ 1 เครือข่าย
2. หลักสูตรอบรมเกษตรกร “อาหารและการจัดการให้โคนมไทยยุคใหม่” 1 หลักสูตร (30 ชั่วโมง) จำนวน 800 คน
3. หลักสูตรอบรมบุคลากร “อาหารและการจัดการให้โคนมขั้นสูง” 1 หลักสูตร (30 ชั่วโมง) จำนวน 40 คน
4. บริการคลินิกเคลื่อนที่ตรวจปรับปรุงสูตรอาหารในฟาร์มเกษตรกรสาธิต จำนวน 60 ฟาร์ม
5. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายผลกระทบความต้องการโภชนาการโคนมไทยต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม
6. ศูนย์เรียนรู้ออนไลน์ เพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร

แผนกิจกรรม(Activity)

1. ถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านแพลตฟอร์มแหล่งเรียนรู้ออนไลน์/ออฟไลน์อาหารและการจัดการให้อาหารโคนมไทยยุคใหม่ (Smart Feeding)
2. สาธิตฟาร์มตัวอย่างความต้องการโภชนาการโคนมของเกษตรกรเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตน้ำนมเชิงพื้นที่สหกรณ์ (Smart Farming)
3. ประเมินผลกระทบความต้องการโภชนาการโคนมต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

หัวหน้าโครงการ

รศ.ดร.กฤตพล สมมาตรย์

หน่วยงาน มหาวิทยาลัยขอนแก่น

งบประมาณ 4,999,082.00 บาท

ผลลัพธ์(Outcome)

1. เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมได้รับองค์ความรู้จากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อาหารและการจัดการให้โคนมไทยยุคใหม่” มีรายได้เพิ่มขึ้น ร้อยละ 15 จากการปรับปรุงคุณภาพน้ำนมดิบ และปริมาณน้ำนมที่เพิ่มขึ้น
2. เจ้าหน้าที่องค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย ได้รับการถ่ายทอดเทคโนโลยีจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “อาหารและการจัดการให้โคนมขั้นสูง”
3. ภาครัฐบาล กรมปศุสัตว์ และองค์การส่งเสริมกิจการโคนมแห่งประเทศไทย มีแนวทางการผลักดันนโยบายแนวปฏิบัติ แผนและกฎระเบียบด้านผลกระทบความต้องการโภชนาการโคนมไทยต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

ผู้ได้รับประโยชน์จากผลงานวิจัย

1. ฟาร์มตัวอย่างสมาชิกสหกรณ์ผู้เลี้ยงโคนม จำนวน 60 ฟาร์ม สหกรณ์ 12 แห่ง พื้นที่จังหวัดอุดรธานี ขอนแก่น และมหาสารคาม
2. เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเข้ารับการอบรม จำนวน 800 ราย
3. บุคลากรกรมปศุสัตว์ อสค. สถาบันการศึกษา และผู้สนใจทั่วไป จำนวน 40 ราย

ที่มา : นิตยสารการเกษตรกลางโคนมแห่งชาติ ประจำปี 2568

บทคัดย่อ : งานวิจัยภายในประเทศ

การถ่ายทอดองค์ความรู้จากฟาร์มประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค.

สู่เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

นายแคนณรงค์ ทองอินทร์, นายประเสริฐ คงใหญ่, นายสมเกียรติ สลาภิธานนท์, นายวันชนะ โพธิ์พินตร, นายรัชฌินทร์ แก้วสิงห์คำ, นายอภิรักษ์ เรียบจันทร์ และ นายสุชาติ มั่นดาธรรม

Abstract

การถ่ายทอดองค์ความรู้จากฟาร์มประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. สู่เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง โดยมีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมเข้าร่วมจำนวน 20 ราย ผ่านกระบวนการเรียนรู้ผ่านการนำปศุสัตว์จากฟาร์มผู้ฟาร์ม ซึ่งได้มาจากปริมาณน้ำนมดิบเฉลี่ย/วันที่เพิ่มขึ้น ร้อยละ 30 (p<0.01) ทำให้เกษตรกรมีกำไรต่อหัวเพิ่มขึ้นจาก 30 บาท/ตัว/วัน เป็น 150 บาท/ตัว/วัน โดยการเก็บข้อมูล พบว่า ฟาร์มโคนมที่มีอาหาร TMR จาก Feed Center จะสามารถควบคุมต้นทุนการผลิตได้ เพราะสามารถวิเคราะห์และคำนวณอัตราการใช้ของแม่โคได้แม่นยำและรวดเร็วได้ รวมไปถึงสะดวกต่อการบริหารจัดการอาหารภายในฟาร์มโคนม

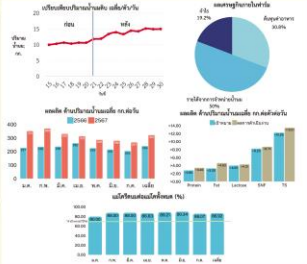
Introduction

จากข้อมูลการเพิ่มขึ้นของประชากรโคนมในประเทศไทยซึ่งมี ฟาร์มโคนมที่มีผลผลิตน้ำนมดิบเพิ่มขึ้นจากปี 2560 ถึงปี 2567

- ปีที่ 1 คือ การถ่ายทอดความรู้จากฟาร์มประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. ให้เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
- ปีที่ 2 คือ การถ่ายทอดความรู้จากฟาร์มประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. ให้เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง
- ปีที่ 3 คือ การถ่ายทอดความรู้จากฟาร์มประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. ให้เกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง

จากปีที่ผ่านมา 3 ปีที่ผ่านมา ได้มีเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาฟาร์มโคนมประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. ได้มีการนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการจัดการฟาร์มของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Results

Conclusion

จากข้อมูลข้างต้นพบว่าเกษตรกรรายย่อยในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่างที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาฟาร์มโคนมประสิทธิภาพสูง อ.ส.ค. ได้มีการนำเอาความรู้ที่ได้รับไปใช้ในการจัดการฟาร์มของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Methodology

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
เกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมในพื้นที่ภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 20 ราย

เครื่องมือ
1. แบบสอบถาม 2. แบบสัมภาษณ์ 3. แบบทดสอบปศุสัตว์โคนม 4. แบบทดสอบปศุสัตว์โคนม 5. โปรแกรมคำนวณต้นทุนอาหาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล
1. เก็บข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับฟาร์มโคนม เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น 2. เก็บข้อมูลปริมาณการเลี้ยงโคนมของเกษตรกรรายย่อย 3. เก็บข้อมูลต้นทุนอาหาร

การวิเคราะห์ข้อมูล: ใช้โปรแกรมคำนวณต้นทุนอาหารและต้นทุนฟาร์ม ในการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มา จำนวน ร้อยละ ค่าเฉลี่ยและการวิเคราะห์ข้อมูล

จำนวน : โคนม อ.ส.ค.

รายงานจำนวนโคนมปริมาณน้ำนมและสมาชิกส่งน้ำนมดิบให้ อ.ส.ค.

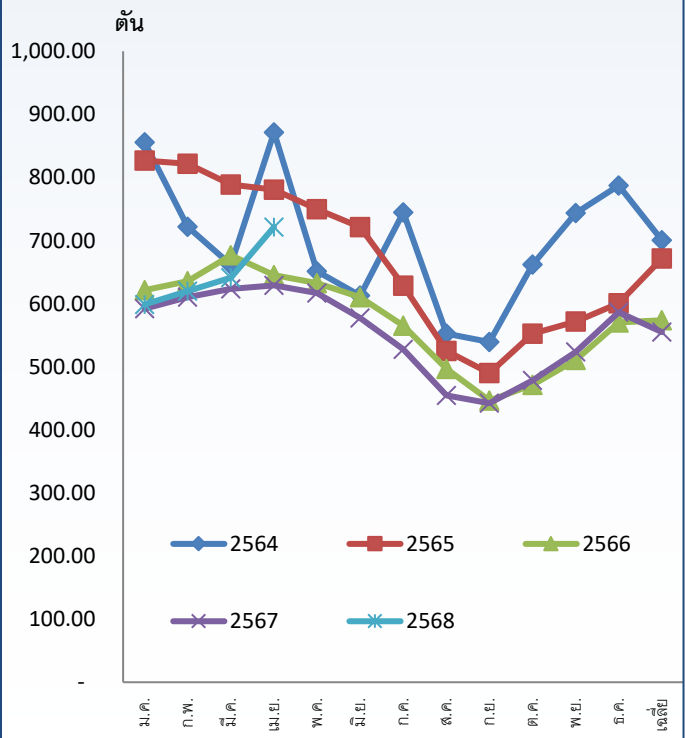
ประจำเดือน พฤษภาคม 2568

ภาค	สมาชิกส่งนม (ราย)	โคทั้งหมด (ตัว)	โครีดนม (ตัว)	ปริมาณน้ำนม (ตัน/วัน)
กลาง	1,578	64,132	30,311	221.86
ใต้	732	26,278	12,271	37.16
ตอ/น	429	18,425	7,993	22.32
เหนือ	754	46,801	21,074	253.99
อ.ส.ค.	1	404	146	2.81
รวมทั้งหมด	3,494	156,040	71,795	639.68

หมายเหตุ : ปริมาณนมดิบ ตัน/วัน (ไม่รวมน้ำนมดิบจากหน่วยงานภายนอก)

กราฟแสดงปริมาณน้ำดิบรวม อ.ส.ค.

(ปี 2558-พ.ค.2568)

การจัดการฟาร์ม

การบันทึก จำนวน
และวิเคราะห์ข้อมูลฟาร์มโคนม (ต่อ)4. การวิเคราะห์ข้อมูลระยะตกกลูกที่มีผลต่อสัดส่วนแม่โครีดนม
แม่โคนมและผลผลิตนม

ข้อมูลฝูงโคนมที่สำคัญในสถานการณ์การเลี้ยงโคนมไทย คือแม่โครีดนมที่มีระยะหลังคลอดถึงผสมติด 220 วัน ระยะตก
ลูก 500 วัน สัดส่วนแม่โครีดนมต่อแม่โคทรายเท่ากับร้อยละ
55 (แม่โครีดนมที่รีดนม มากกว่า 305 วัน และแม่โครีดนมที่
รีดนมมากกว่า 305 วัน จัดเป็นแม่โคทราย) และสัดส่วนนมโค
นมต่อฝูงโคนมเท่ากับร้อยละ 40 หากระยะตกกลูกลดลง 20 วัน
จาก 500 วัน เหลือ 480 วัน หรือร้อยละ 4 ($20 / 500$) จะทำ
ให้สัดส่วนแม่โครีดนมต่อแม่โคทรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 จากร้อย
ละ 55 เป็นร้อยละ 59 และผลผลิตนมเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี
(Persistency มีค่าร้อยละ 95) จะทำให้ประสิทธิภาพการผลิต
ของฝูงโคนมเพิ่มขึ้น และต้นทุนการผลิตนมลดลง

ระยะตกกลูกลดลง ร้อยละ 4 ต่อปี ($20 / 500$)

สัดส่วนแม่โครีดนม : แม่โคทรายเพิ่มขึ้นร้อยละ 4 ($480 /$
500 จากร้อยละ 55 เป็นร้อยละ 59 นำนมเพิ่มขึ้นร้อยละ 5
ต่อปี (ร้อยละ 95 Persistency)

5. การวิเคราะห์ข้อมูลอายุคลอดลูกตัวแรก

ข้อมูลฝูงโคนมทดแทนที่สำคัญในสถานการณ์การเลี้ยงโค
นมไทย คือแม่โคอุมท้องแรกคลอดลูกตัวแรกเมื่ออายุ 32
เดือน หากอายุคลอดลูกตัวแรกลดลง 1.6 เดือนจาก 32 เดือน
เหลือ 30.4 เดือน จะทำให้สัดส่วนแม่โคนมต่อฝูงโคนมเพิ่มขึ้น
ร้อยละ 5 จากร้อยละ 40 เป็นร้อยละ 45 หรือร้อยละ 5 จะทำ
ให้ประสิทธิภาพการผลิตของฝูงโคนมเพิ่มขึ้น และต้นทุนการ
ผลิตนมลดลง

อายุคลอดลูกตัวแรกลดลงจาก 32 เหลือ 30.4 เดือนต่อปี
($1.6 / 32 =$ ร้อยละ 5)

สัดส่วนแม่โค : ฝูงโคนม จาก ร้อยละ 40 เป็น ร้อยละ 45
(แม่โครีดนม + แม่โคทราย) / (แม่โครีดนม+แม่โคทราย+
แม่โคอุมท้องแรก+โครุ่น+สาว+ลูกโคเพศเมีย)

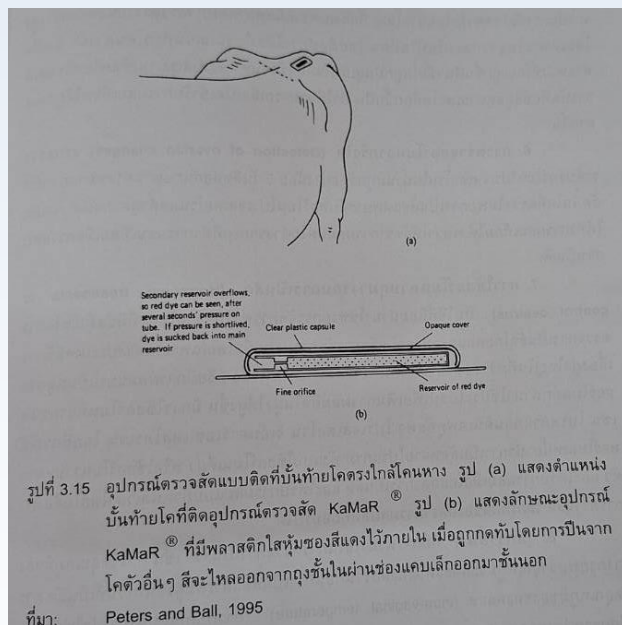
การตัดสินใจในการจัดการฟาร์ม

ข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้ในบันทึกข้อมูลจะเปลี่ยนแปลงไปตาม
ผลของการจัดการฟาร์มที่ผ่านมาการตัดสินใจใดๆ ในการ
เปลี่ยนแปลงการจัดการฟาร์มเพื่อทำให้ผลผลิตการให้
ผลผลิตน้ำนม การสืบพันธุ์และสุขภาพโคนมดีขึ้น จำเป็นต้อง
วิเคราะห์การตัดสินใจด้วยการเลือกวิธีปฏิบัติที่ดีที่สุดที่ทำให้ผล
ลัพธ์ในเชิงเศรษฐศาสตร์หรือที่ให้ผลตอบแทนตัวเงินสูงสุด
การวิเคราะห์การตัดสินใจให้ปฏิบัติตามหลักการที่เสนอโดย
Fetrow และคณะ (1985)

การจัดการ : ด้านสุขภาพ

การเป็นสัดในโค (ต่อ)
(Bovine Oestrous Cycle)

3. การใช้ฟอโคตัวล่อ (Teaser bull) เช่นการใช้ฟอโคที่
เบี่ยงเบนอวัยวะสืบพันธุ์ (deviated penis) ฟอโคที่ตัดท่อนำ
อสุจิ (vasectomized bull) บางครั้งใช้โคตัวเมียที่ให้
ฮอร์โมนเทสโทสเตอโรน (Testosterone-treated cows)
โคเหล่านี้จะขึ้นป็นแม่โคที่เป็นสัดซึ่งจะช่วยให้การตรวจจับสัด
ของคณงานที่ทำหน้าที่ตรวจจับสัด นอกจากนี้อาจใช้ลูกกลิ้ง
ทาสี (a chin ball marker or a raddle) ติดคางฟอโคที่ให้
เป็นตัวตรวจจับสัด การตรวจว่าแม่โคเป็นสัด ให้ตรวจจากสี
จากคางฟอโคที่ติดหลังหลังแม่โค อย่างไรก็ตามหากใช้ฟอโคที่
ก้าวร้าวมันจะขึ้นป็นแม่โคทุกตัวแม่เฉพาะตัวที่เป็นสัดเท่านั้น
จึงเป็นข้อด้อยของวิธีนี้ และฟอโคที่ตัดท่อนำอสุจิ จะเป็นตัว
แพร่เชื้อโรคทางการสืบพันธุ์ได้ (venereal diseases) จึง
เป็นข้อควรระวังในการใช้วิธีนี้

4. การใช้อุปกรณ์ตรวจการเดิน การเคลื่อนที่ หรือการถูก
ขึ้นป็น (Pedometers devices count the number of
steps) เนื่องจากในช่วงเข้าสู่การเป็นสัด (pro-oestrus) โค
จะไม่สงบมีการป็นและเคลื่อนที่สูงกว่าปกติ ดังนั้นการวัด
จำนวนการป็นหรือการกระตือรือร้น (steps) สามารถใช้เป็นตัว
บ่งชี้การเป็นสัดได้ วิธีนี้ต้องมีเครื่องอ่านหมายเลขโคที่ติดไว้ที่
ตัวโคแต่ละตัว ประกอบกับต้องมีโปรแกรมอ่านและวิเคราะห์
ผลซึ่งในต่างประเทศมีการนำมาใช้ในฟาร์มบ้างแล้ว อย่างไรก็ตาม
ตามมีรายงานความผิดพลาดของวิธีนี้เช่นกัน

Dairy Activities News

วันที่ 1 มิถุนายน 2567 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค. มอบหมายให้ นายเดชา พิสุทธิวงศ์กร หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการเลี้ยงโคนม เข้าร่วมพิธีเปิดงาน “กระทรวงเกษตรรวมใจปลูกหม่อน น้อมถวาย 46 พรรษา สมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี” เนื่องในวันคล้ายวันพระราชสมภพสมเด็จพระนางเจ้า พระบรมราชินี วันที่ 3 มิถุนายน 2567 โดยกรมหม่อนไหม ได้จัดกิจกรรมดังกล่าวขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเฉลิมพระเกียรติและแสดงความจงรักภักดีแด่สมเด็จพระนางเจ้าสุทิดา พัชรสุธาพิมลลักษณ พระบรมราชินี เนื่องในวันโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 46 พรรษา รวมถึงเพื่อส่งเสริมการปลูกหม่อน สร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลผลิตทางการเกษตร ณ ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพสริมนอกภาคการเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วันที่ 4 มิถุนายน 2567 นายสมพร ศรีเมือง ผู้อำนวยการ อ.ส.ค.มอบหมายให้นายเทอดไชย ระลึกมูล รองผู้อำนวยการ อ.ส.ค. เป็นประธานประชุมหารือแนวทางความร่วมมือระหว่าง อ.ส.ค. และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร(ธกส.)โดยมีนายปิยะ บุญมาประเสริฐ ผู้ช่วยผู้อำนวยการสำนักพัฒนา SME และ Start Up ธกส. และทีมงานเข้าร่วมประชุม มีวัตถุประสงค์เพื่ออบรม พัฒนาเกษตรกรผู้เลี้ยงโคนมและองค์กรเกษตรกรโคนมรองรับผลกระทบความตกลงเขตการค้าเสรี (FTA) จัดขึ้น ณ ห้องประชุม 1 สำนักงานกลาง อ.ส.ค. อำเภอมวกเหล็ก จังหวัดสระบุรี

วันที่ 6 มิถุนายน 2567 นายเดชา พิสุทธิวงศ์กร หัวหน้าฝ่ายส่งเสริมการเลี้ยงโคนม มอบหมายให้นายสุชาติ แฝงจันทิก หัวหน้ากองส่งเสริมการเลี้ยงโคนม และผู้เกี่ยวข้องจัดอบรมการให้ความรู้ การจัดการอาหารเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคนม โดยมี ดร.ศศิธร เจาะจง นักวิชาการสัตวบาลชำนาญการ ศูนย์วิจัยและพัฒนาอาหารสัตว์ นครราชสีมา กรมปศุสัตว์ เป็นวิทยากรในการบรรยายให้กับเกษตรกรของสหกรณ์โคนมเสิงสาง จำกัด มีสมาชิกเข้าร่วมอบรมครั้งนี้ 34 ราย ณ ประชุมสหกรณ์โคนมเสิงสางจำกัด ต.กุดโบสถ์ อ.เสิงสาง จ.นครราชสีมา

